

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Koolimuusika õppekava

Mari Soone

RAHVUSLIK IDENTITEET NING SELLE SÄILITAMINE MUUSIKA KAUDU TEISES
KULTUURIKESKKONNAS IIRIMAA EESTI KOGUKONNA NÄITEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kadri Steinbach, MA

Kaitsmisele lubatud.....

Viljandi 2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Identiteedi mõistest	5
1.1. Rahvuslik identiteet	5
1.2. Muusikalisest identiteedist ja selle osast rahvuslikus identiteedis	6
2. Väliseestlus ja diasporaa	9
2.1. Vana-diasporaa	10
2.2. Uus- diasporaa	11
2.3. Eestlaste kogukond Iirimaal	12
3. Metoodika ja valim	14
3.1. Meetodi valik ja valimi koostamise põhimõtted.....	14
3.2. Andmetöötlus.....	15
3.3. Uuritavad ja uurimiskontingendi kirjeldus	15
4. Uuringu tulemused ja järeldused	17
4.1. Rahvusliku identiteedi säilitamine Iirimaal elades	17
4.2. Rahvusega seotud muusikaliste tegevuste tähtsustamine	19
4.3. Järeldused	22
Kokkuvõte	25
Summary	26
Kasutatud kirjandus	27
LISAD	31
Lisa 1 Ankeetküsimustik	31

Sissejuhatus

Eestlasi on läbi aegade nimetatud laulurahvaks. Suuresti on selle põhjuseks pikk laulupidude traditsioon, mis on alates 1869. aastast peaaegu iga viie aasta järel toonud koore kokku üle kogu Eestimaa (Põldmäe 1969). Nimetatud kuvand kinnistus veelgi 1980. aastate lõpus, laulva revolutsiooni ajal, mil kümned tuhanded inimesed kogunesid Tallinna ja Tartu lauluväljakutele, et laulda isamaalisi laule Eesti iseseisvuse taastamise toetuseks (Tosin küsimust Eesti kohta 2016).

Ka eestlased väljaspool Eestit määratlevad end sarnaselt kodueestlastega sageli laulurahvana (Ojamaa & Karu-Kletter 2014). Tegutsemine Taani Eesti Kooli kevadlaagris Kopenhaagenis 2015. aasta kevadel ning osalemine Eesti kooli ja koori töös Iirimaal 2015. aasta sügisel kinnitas minu veendumust, et muusika ning eriti koos laulmine, on midagi, mis seob eestlasi ka välismaal elades. Eriti tugevalt oli seda tunda muusikaliselt väga rikkalikul maal – Iirimaal, kus veetsin terve õppesemestri.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida, kuidas säilitavad Iirimaal elavad eestlased muusika kaudu oma rahvuslikku identiteeti. Selles uurimuses on kesksel kohal rahvusliku identiteedi mõiste ning selle muutumine ja säilimine välisriigis. Eestlaseks olemise ja eestlaste rahvusliku identiteedi säilitamise üle on teaduskirjanduses ja esseistikas (Tamm 1999; Kirch 2002; Käpp, Parder, Pisuke-Roos, Sutrop, Volberg 2013) palju arutletud. Täpsemalt on uuritud ka muusika rolli ja rahvusliku identiteedi seost. 2008–2012 viisid Kristel Karu-Kletter, Kanni Labi, Triinu Ojamaa ja Aune Valk uurimisprojekti „Muusika perspektiivid Eesti avatud identiteedi väljakujundamisel“ (SF0030068s08, 2008–2012) käigus läbi ankeetküsitluse ning sellest lähtuvalt 48 poolstruktureeritud intervjuud eesti läänediasporaa¹ esindajatega. (Ojamaa & Karu-Kletter 2014, lk 173- 196). Antud uurimuse käigus ei kogutud aga andmeid Iirimaal elavate eestlaste kohta. Lähtudes sellest ning isiklikust huvist valisingi

¹ Rootsis, Ameerika Ühendriikides, Kanadas ja Austraalias elavad eestlased (Kulu 1992) (vt ptk 2)

bakalaureusetöö teemaks Iirimaal elavate eestlaste rahvusliku identiteedi säilitamiseks harrastavate muusikaliste tegevuste kaardistamise.

Käesoleva bakalaureusetöö **uurimisprobleem** on sõnastatud küsimusena: Kui suur on muusika roll Iirimaal elavate eestlaste rahvusliku identiteedi säilitamises? Uurimisprobleemi täpsustuseks olen püstitanud järgmised uurimisküsimused:

1. Kas ja kuidas säilitavad eestlased Iirimaal elades oma rahvuslikku identiteeti?
2. Mil määral tähtsustavad iirieestlased² oma rahvusega seotud muusikalisi tegevusi?

Esimeses peatükis avan identiteedi mõiste lähemalt nii rahvuslikust kui ka muusikalisest vaatenurgast. Teises peatükis tutvustan lähemalt väliseestluse mõistet, kus on eristatud vana-diasporaa grupp ehk eestlased, kes siirdusid Eestist välja Teise maailmasõja ajal ning nende järglased, ning uus-diasporaa grupp ehk eestlased, kes lahkusid Eestist Nõukogude Liidu perioodil või pärast Eesti taasiseseisvumist. Kolmandas peatükis kirjeldan uurimistöö metoodikat ja kulgu ning neljandas peatükis annan ülevaate andmete analüüsimisel saadud tulemustest ning seejärel esitan kokkuvõtte.

² Iirieestlaste mõiste tuleneb T. Ojamaa ja A. Valgu viisist nimetada Kanadas elavaid rahvuskaaslasti kanadaeestlasteks, nende eeskujul nimetan Iirimaal elavaid eestlasi edaspidi iirieestlasteks (2008, lk 64).

1. Identiteedi mõistest

Puhtsõnalisena defineerituna tähendab mõiste 'identiteet' teadmist endast sotsiaalseis olukordades ja suhetes (Eesti keele seletav sõnaraamat 2016). Järgnevas peatükis avan ma identiteedi olemuse ühe tahu, mis käesoleva töö seisukohast on oluline, keskendudes kitsamale mõistele “rahvuslik identiteet” ning veelgi täpsemalt muusika osale selles. Identiteedi käsitles toetun peamiselt Henri Tajfeli (1982) sotsiaalse identiteedi mõiste definitsioonile, mis vaatleb identiteeti kui inimese teadlikkust oma grupikuuluvusest ja sellega seotud väärtushinnangutest. (Ojamaa & Karu-Kletter 2014, lk 173)

1.1. Rahvuslik identiteet

Rahvuslik identiteet on väga mitmeti defineeritav termin. See koosneb mitmetest teguritest, mille kombinatsioon on välja kujunenud pika aja jooksul ning enamasti iga rahva jaoks unikaalne (Kirch 2002; Tamm 1999). Eestlus oma tänapäevases mõistes kujunes välja 19. sajandi keskpaigas, kui loodi uue rahvuse püsimiseks vajalik organisatsiooniline struktuur ning kinnistusid omaalgatusliku ühistegevuse traditsioonid (Jansen 1999; Realo 2016). 20. sajandi algus arendas eestlust üleval hoidvat sotsiaalset struktuuri edasi, säilitades keske faktorina rahva omaalgatuse. Sellel perioodil algas eesti keskkihtide koostöö hoogne esiletõus ning kasvava hariduspüüu najal tugevnes märgatavalt eesti keelt rääkiv ja rahvuslikult mõtlev eesti haritlaskond. Eestlaste traditsiooniliste organisatsioonide võrk sai purustatud nõukogude okupatsiooni ajal 20. sajandi keskpaigas, kuid säilisid mõned elemendid, mis olid aja jooksul olnud olulised eestlaste rahvusliku identiteedi kujundajatena, nt koorilaul, rahvatants, käsitöö mitmesugustes ringides ja klubides, kodu-uurimine, rahvasport. (Jansen 1999)

Mitmed autorid (Laar 1990; Kirch 2002; Kulu 1992; Realo 2016) viitavad keelele kui väikerahvuse esindajate - sh ka eestlaste - ühele olulisemale identiteedikomponendile. Eesti keel on midagi, mis võimaldab eestlastele mõnevõrra rohkem kui näiteks ühine usk või traditsioonid, nimelt ühist eneseteadvust, *meie-tunde* tekkimist ja kollektiivset vastandamist teistele rahvustele (Kirch 2002, lk 89). Ka 2008–2012 diasporaa-eestlaste seas läbi viidud uuringus väljendasid intervjuueeritavad veendumust, et keeleoskus on eestlaseks olemise seisukohalt kasulik, kuna keelt oskamata on rahvustunnet väga raske saavutada. Vastajate arvates loob keeleoskus eeldused eesti kultuuri paremaks mõistmiseks ja kasutamiseks ning

eesti keel „kannab eesti hinge“ ja annab eesti üritustele lisaväärtuse, võrreldes sellega, kui need toimuksid mõnes muus keeles. (Ojamaa & Karu-Kletter 2014)

Siiski ei baseeru eestlus ainuüksi eesti keele kasutamisel, vaid on segu ajaloost ning mälust ja tugineb ühisele ajalooteadvusele (Tamm 1999; Jansen 1999). Eestlaste rahvuslik eripära ei ole seega üksnes teadvuse – psühholoogia, rahvusideoloogia ja sotsiaalpsühholoogia küsimus, vaid avaldub kogu kultuuris. Rahvus ei ole defineeritav ainult keele või päritolu läbi, vaid etnilise identiteedi keskmeks on konkreetsed inimesed, kellega omatakse kokkupuutepunkti ja nendega jagatud ühised tegevused, ühine elulugu. (Tamm 2003; Realo 2016)

Migrandid, eriti esimese ja tihti teise põlve sisserändajad, säilitavad võõras rahvuskeskkonnas enamasti oma rahvusliku identiteedi (Jansen 1999; Kulu 1992). Valik võõrsile siirdumise kasuks ei sünni tavaliselt soovist kodumaast ja rahvuskaaslastest eralduda, vaid see tehakse enamasti ainelise viletsuse tõttu või kiirema majandusliku edasijõudmise lootuses, ent ka perekondlikku või poliitilist laadi põhjustel, tihti otsesest poliitilisest ohust pääsemiseks. Eestlastegi puhul pole see olnud teisiti. (Jansen 1999; Raag 2001) Etnilisi eestlasi kogu maailmas ühendab kanadaeestlaste seas tehtud pilootuurimuses osalenute arvates võrdselt keel, muusika, ühisüritused/vahetusprogrammid ning sugulussidemed, tõsisest tuge on pakkunud ka Jim ja Maureen Tusty film „The Singing Revolution“ („Laulev revolutsioon“ 2006) (Ojamaa & Valk 2008, lk 77-79).

Erinevate autorite seisukohti ja ajaloosündmusi arvesse võttes võib öelda, et eestlaste rahvuslik identiteet on kujunenud erinevatest komponentidest ning koosneb peamiselt ühisest keelest, ajaloost ja erinevatest kokkupuutepunktidest rahvuskaaslastega, kellega ühtekuuluvustunnet tuntakse. Keeruliste võimuvahetuste keskel on eestlaste identiteeti kujundanud ja rahvast koos hoidnud lisaks eestikeelsele ajakirjandusele ja haridusele mitmed omaalgatuslikud tegevused nagu koorilaul, rahvatants ja muu huvitegevus.

1.2. Muusikalisest identiteedist ja selle osast rahvuslikus identiteedis

Muusikaline identiteet on sarnaselt rahvuslikule identiteedile väga kompleksne ja mitmeti tõlgendatav termin. Selles uurimuses tuginen põhiliselt Ameerika etnomusikoloogi Philip Vilas Bohlmani (2003; 2004) ning Rootsi muusikateadlase Gören Folkestadi (2002)

teooriatele. Täpsemalt võtan aluseks Bohlmani viisi käsitleda koori riigi mudelina, sest koor teeb rahvusriigi kuuldavaks ning samas ka kehastab seda, andes hääle kõigile selle kodanikele ja pannes need hääled kõlama sümbolises ühtsuses (Bohlman 2004, lk 96-97). Muusika on positiivsete emotsioonide allikas, mis tekib või süvendab kokkukuuluvustunnet erineva taustaga inimeste vahel (Ojamaa & Valk 2008). Rahvused tõusevad ja langevad, kuid nõudlus rahvusliku identiteedi järele on suur ning muusika täidab selles oma osa (Bohlman 2003, lk 52).

Muusikal on rahvusliku identiteedi väljendamisel ja selle kaudu teiste rahvustega suhestumisel kaks kindlat funktsiooni. Esimest kutsutakse seestpoolt-sisse-vaatamiseks, mis on grupisisene vaatenurk, ning teist väljastpoolt-sisse-vaatamiseks, mis on grupiväline perspektiiv. Esimesel juhul on muusika kasutusel grupivaheliste sidemete tugevdamisel, selleks et grupiliikmed tunneksid end kokku kuuluvana ja ühtset tervikut moodustavana. Teisel juhul on eesmärgiks olla muusika kaudu ära tuntav kui rahvuse või kindla grupi tüüpiline liige, et panna väljaspool seisvad inimesed eristama ja identifitseerima gruppi kui sellist. (Folkestad 2002)

Rääkides eestlaste identiteedist ei saa me üle ega ümber muusikast. John Murray Gibbon (1939, lk 339) toob Kanada rahvastikku uurides eestlased esile kui musikaalse rahvuse, kes on säilitanud oma päritoluidentiteedi ka diasporaas. Kanadaeestlaste näitel selgub ka hilisematest uurimustest, et muusika kui ühendav jõud edestab kindlalt näiteks kirjasõna (Ojamaa & Valk 2008). Triinu Ojamaa ja Kristel Karu-Kletteri poolt 2008–2012 aastatel läbi viidud uuringus selgus, et muusikat peetakse oluliseks enda ja oma perekonna jaoks. Mõnede vastajate jaoks muusikal siiski otsest mõju eestlusele pole ja kokkukuuluvuse tunnet tekitab pigem koostegevus ise ehk ühislaulmine. (Ojamaa & Karu-Kletter 2014)

Sageli ongi eestlased muusikaga seotud just ühislaulmise kaudu. Kooriliikumine on massiliikumine, millesse saab kaasata kõiki eestlasi ning see on rahvusliku ühtekuuluvuse sümbolne vorm nii Eestis kui diasporaahiskondades (Bohlman 2004, lk 59-61). 19. saj algul arenes vennastekogudustes ning kihelkonnakoolides välja mitmehäälne koorilaul, mis aja jooksul kujunes kultuurielu igapäevaseks saatjaks, ilmaliku mõtte kandjaks ja rahvusliku tunde äratajaks (Uiga 1976, lk 27). Koorilaul on olnud kogu Teise maailmasõja järgsel ajal meie rahvuskaaslaste kultuuritegevuste teljeks uuel asukohamaal (Labi & Ojamaa 2007).

Kolm olulisemat põhjust, miks näiteks Toronto koolikoori liikmed koorilaulu harrastavad, on järgmised: meeldib laulda; võimalus sõita Eestisse/laulupeole; soov suhelda ja teha midagi koos teiste eestlastega (viimane põhjus domineerib) (*ibid*, lk 2361-2362).

Lisaks ka muudes kultuurides toimuvale kooritegevusele on Eesti tuntud just oma suurejoonelistel laulupidude poolest. Esimese Eesti üldlaulupeoga 1869. aastal algas rahvusvaheliselt kuulsaks saanud traditsioon (Põldmäe 1969). Laulupidu on eesti rahvuskultuurile nii omane, et sageli peetakse seda 19. sajandil Eestis sündinud traditsiooniks (Labi & Ojamaa 2007, lk 2363). Tegelikult kujunes koorilaul aga Šveitsis ja Saksamaal 19. sajandi esimesel poolel laiade rahvahulkade meelelahutusliku ja kunstilise harrastusalana (Põldmäe 1969, lk 10). Eestlaste sidet lauluga on tänapäevaks tunnustatud laulu- ja tantsupidude traditsiooni kandmisega UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirja (Eesti laulu- ja tantsupeo SA... 2016).

Eestlased mitmel pool maailmas identifitseerivad ennast laulurahvana ning side Eesti muusikaga seob omakorda kokku eestlased üle terve maailma. Erilisel kohal eestlaste muusikalises identiteedis on koorilaul ning selle harrastamine, mis omakorda seostub meie pikaajalise laulu- ja tantsupidude traditsiooniga. Seda ja eelpool kirjutatud arvesse võttes võib öelda, et muusika ja ühislaulmine täidab rahvuslikus identiteedis, eriti eestlaste puhul, suurt rolli.

2. Väliseestlus ja diasporaa

Mõiste diasporaa pärineb kreeka keelest ning viitab algselt rahva hajutatusele võõrsil pärast kodumaa vallutamist võõrvõimu poolt. Tänapäeval on mõiste laienenud ning tähistab kodumaast eemal elavat gruppi, mida iseloomustavad jagatud mälestused kodumaast, kollektiivse identiteedi seostamine kodumaa ja kultuuriga ning püüd seda seost elavana hoida ning kodumaad toetada. (Ojamaa & Karu-Kletter 2014, lk 173)

Välismaal elavad eestlased kannavad endas ühendidentiteeti - täpsemalt etnokultuurilist kaksikidentiteeti -, olles ühtviisi lojaalne nii päritolu- kui asukohamaa suhtes (Ojamaa & Valk 2008, lk 64). Siirdlaste puhul võib eristada nelja põhilist suhtumist ja tegevusjoont uuel asukohamaal: vana kultuuri säilitamine ja üheaegselt uude ühiskonda sisseelamine on integratsioon, vana säilitamine ja uue kultuuri hülgamine separatsioon, vana hülgamine ja uue omaksvõtt assimilatsioon ning nii uue kui ka vana kultuuri hülgamine on marginalisatsioon. Välismaist eestlust kandsid või kannavad eelkõige integreerujad, kes uue asukohamaa lojaalsete elanikena ja selle kultuuri sisseelanutena ei ole hüljanud eesti pärandit. (Raag 2001, lk 177) Vahel võib püüd kodumaaga sidemeid säilitada kaasa tuua kohandumisraskusi uuel asukohamaal. Teadlik orienteeritus vanale kodumaale on olulisim joon, mis eristab diasporaad näiteks mõnedest põgenikegruppidest või uue keskkonnaga samastumist pooldavatest majandusimmigrantidest. (Ojamaa & Karu-Kletter 2014, lk 173)

Reimo Raag (2001) kõneleb ka peite-eestlusest ehk nähtusest, kus välismaale kolinud eestlane muutub justkui „kadunud hingeks“. Sel juhul keskendutakse karjäärile või perele ning jäädakse ajutiselt või permanentselt rahvusgrupist kõrvale. Sellised inimesed on teadlikud oma eesti sünnipärasest päritolust, kuid eestlus avaldub neis tinglikult, st. asjaosalistel tuleb oma eesti päritolu vaid vajaduse korral meelde. Raag, toetudes Herbert Gansile, kõneleb sümboolsest eestlusest (Gansil: sümboolne identiteet), mille puhul ollakse teadlikud oma etnilisest päritolust ja võib-olla tuntakse teatud uhkustki oma kultuuri ja selle traditsioonide üle. Sümboolse eestluse puhul austatakse Eestile iseloomulikke nähtusi (teatud toidud, laulupeod), kuid ise ei harrastata eestlust, st ei räägita eesti keelt või järgita kombeid, rääkimata eesti seltsielus osalemisest. (Raag 2001, lk 187)

Tänapäeva eesti identiteedil ja kultuuril on sama alus nagu väliseesti omalgi, kuid see on jõudnud oma arengus edasi liikuda, hoopis teisi vöörmõjusid omaks võtta ja oma erijooni välja kujundada. Võib juhtuda, et väliseesti identiteet ja kultuur tänapäeva Eesti seisukohast vaadatuna jätab mõneti vanaaegse mulje, kuna ühispärandist pole väliseestlased ehk alati juhtunud säilitama sedasama, mis Eestis. (Raag 2001) Läände asunud eestlastel, kes pidid Eestist põgenemisel ja asukohamaa sõjajärgseid oludes küll palju raskusi taluma, oli eesti rahvuskultuuri seniste traditsioonide jätkajatena 1940.–1950. aastail kodueestlastega võrreldes suur edumaa (Jansen 1999). Paguluses olles võidi näiteks ilukirjanduslikus vormis käsitleda ka teemasid, mis Eestis olid poliitilistel põhjustel tabud või mille puhul tuli arvestada tsensuuriga (Raag 2001, lk 185; Jansen 1999, lk 168). Väliseesti identiteeti ja kultuuri iseloomustab Reimo Raag (2001, lk 190) valemi abil: pärand + vöörmõju + omalooming = väliseesti identiteet ja kultuur.

Eestlasi on viimase sajandi jooksul kodumaalt lahkunud kahes suuremas laines. Mindi sõja ajal ja mindi/minnakse peale taasiseseisvumist (Ojamaa & Valk 2011, lk 21). Järgnevalt vaatlen väliseestlasi kahes eraldi grupis: vana-diasporaa ja uus-diasporaa.

2.1. Vana-diasporaa

Vana-diasporaa moodustavad eestlased, kes lahkusid oma kodumaalt Teise maailmasõja ajal, ning nende järglased (Ojamaa & Karu-Kletter 2014, lk 175). 1944. aasta sügisel lahkus Eestist teistkordse nõukogude võimu taaskehtestamise eel ligikaudu 80 000 inimest. Seda väljarände lainet nimetatakse Andrae (2005), Kumer-Haukanõmme (2012) ja Reinansi (2016) kohaselt suureks põgenemiseks. (Tammaru & Eamets 2014/2015, lk 110 järgi) Suuremad põgenike kogukonnad tekkisid Rootsis, Ameerika Ühendriikides, Kanadas ja Austraalias (Kulu 1992).

Alguses oldi üldiselt veendunud, et pagulus on ajutine nähtus ja peagi avaneb võimalus kodumaale naasta. Seetõttu võimaldati lastele lisaks üldharidusele ka eestiaineline ja eestikeelne haridus. Eriti tähtsaks peeti keeleõpetust kui eesti identiteedi alust, tähtsaimat väljendust ja sümbolit. (Raag 2001, lk 180) Alguses teeniti välismaal keelebarjääri tõttu leiba füüsilise tööga, millest saadud sissetulekud investeeriti oma laste koolitamisesse. Küllap mängis viimase nähtuse puhul rolli hirm, et tõenäoliselt tuleb rajatud kodud taaskord maha jätta ning

kõigest materiaalsest jälle ilma jääda, kuid seda, mida peas kaasas kantakse või oma kätega teha osatakse, ei suuda ükski võim inimeselt ära võtta (*ibid.*, lk 181).

Olemasolevad andmed viitavad sellele, et keskmine eesti põgenik oli keskharidusega, majandusaktiivses eas ja pärines saartelt, rannikualadelt või mereäärsetest linnadest (*ibid.*, lk 179). Suur osa pagulastest kuulus eesti haritlaskonda, poliitika-, kultuuri- ja majanduseliiti (Jansen 1999, lk 168). Uuele asukohamaale saabudes ei jäänud endised eesti näitlejad ja muusikud väliseesti kultuurielust kõrvale, vaid leidsid endale koha uue riigi eestlaskonna näiteringi või laulukoori eestvedajana, juhendajana. Igas suuremas eestlaste keskuses üle maailma on kindlasti tegutsenud ja tegutseb praegugi mõni koor, vahel ka näitering. Kõige arvukam eestlaste kogukond väljaspool Eestit elas tol ajal Nõukogude Liidus, peamiselt Leningradis (nüüdses Peterburis). (Raag 2001, lk 178-186)

2.2. Uus-diasporaa

Uus-diasporasse kuuluvad eestlased, kes lahkusid Eestist okupatsiooniaja lõpul või pärast Eesti taasiseseisvumist. Shuvali (2000) uuringust selgub, et diasporaa-tüüpi immigrandigruppide osakaal suurenes maailmas 21. sajandi algupoolel oluliselt (Ojamaa & Karu-Kletter 2014, lk 173 järgi). Ajaperioodil 1989-1994 lahkus Eestist üle 100 000 inimese. Lahkujate hulgas olid varasemal perioodil idast sisse rännanud töölised, Vene sõjaväelased ja nende pereliikmed ning majanduslikel ja poliitilistel põhjustel väljarändajad. (Tiit 2011, lk 113) Seejärel algas eestlaste läänesuunaline ränne, mille juures oli määrav majandusliku heaolu parandamise soov, kuid ka võimalus kasutada õppimisvõimalusi Euroopa riikides, näha maailma ja kogeda elu välismaal. Ühtekokku on veidi enam kui kahe aastakümnega Eestist lahkunud ligikaudu 200 000 inimest. (Tiit, 2011. lk 110-113)

Väljaränne on suurenenud seoses Euroopa Liitu astumisega 2004. aastal ja seeläbi tööturu avanemisega (Ojamaa & Valk 2011, lk 21). Sellele rände andis uut hoogu 2008. aastal alguse saanud majanduskriis, mis tabas Ida-Euroopat ja ka Lõuna-Euroopat eriti valusalt (Tammaru & Eamets 2014/2015, lk 109). Kui sõjaaegsel minekul oli üks selge põhjus ja mindi lootusega peatselt kodumaale naasta, siis nüüdse aja väljarändajate minekul on olnud erinevad motiivid ning tihti minnakse mõtlemata tagasitulekule (Ojamaa & Valk 2011, lk 21). Anniste (2014), Anniste & Tammaru (2014) ja Tammaru (2010) uuringuist selgub, et

lahkumise põhjused on seotud nii pettumuse, töö, pere, õpingute, maailma avastamise, uute ja põnevate kogemuste otsimiste kui ka muude teguritega (Tiit 2011, lk 113 järgi). Alates 2001. aastast on Eesti väljarände peamine sihtkoht Soome. Soomele järgnevad tähtsusele Venemaa ja Saksamaa, seejärel Suurbritannia ning Iirimaa, Rootsi, Norra ja Ameerika Ühendriigid. (*ibid.*)

2.3. Eestlaste kogukond Iirimaal

Iirimaal elavad eestlased kannavad endas etnokultuurilist kaksikidentiteeti (vt ptk 2). Nad on ühtviisi lojaalsed nii päritolumaaks oleva Eesti kui ka asukohariigi Iirimaa suhtes.

Eesti ja Iirimaa rahva minevikes võib leida palju sarnaseid jooni. Esiteks on mõlema ajaloos toimunud suuri väljarändeid (Eestlaste väljarännetest juttu lähemalt 2.1 ja 2.2 peatükis). 1845.-1851. aastatel oli Iirimaal Suur Nälg, mille jooksul 2 miljonit inimest suri või oli sunnitud Iirimaalt lahkuma (Integreerumise internetikeskkond Iirimaal elavatele migrantidele... 2016). See mõjus Iirimaa laastavalt ning tõi kaasa suuri väljarändeid eriti Ameerika Ühendriikidesse ja Kanadasse.

Teiseks on mõlemad riigid võidelnud umbes samal ajal oma vabaduse eest. Eesti Vabadussõda kestis aastatel 1918-1920, mille tagajärjel Eesti Vabariik ja Nõukogude Venemaa tunnustasid teineteist eraldiseisvatena ning kirjutasid alla Tartu rahulepingule. (Estonica... 2016), Iirimaa Vabadussõda kestis aastatel 1919-1921, kui Iiri Vabariiklaste armee sõdis Ühendkuningriikide vägede vastu. Rahuleping sõlmiti 1921 aasta detsembris ning see tagas selle, et Iirimaa jaotati kaheks – Iiri Vabariigi alla kuulusid nüüdsest 26 krahvkonda ning Põhja-Iirimaa e Ühendatud Kuningriikide alla 6 ülejäänud krahvkonda. (Integreerumise internetikeskkond Iirimaal elavatele migrantidele... 2016)

Iirimaa liitus Euroopa Majandusühendusega (EMÜ) (nüüdne Euroopa Liit) aastal 1973 (Integreerumise keskkond Iirimaal elavatele migrantidele... 2016) ning Eesti on Euroopa Liidu liige alates 2004. aasta kevadest (Eesti suursaatkond Dublinis... 2016). Palgad Iirimaal on Eesti omadest kordades suuremad. Miinimumpalk Iirimaal brutopalgana on 8,65 eurot (Integreerumise keskkond Iirimaal elavatele migrantidele... 2016) ning Eestis 2,54 eurot tunnis. (Palga ja maksude kalkulaator... 2016)

Iirimaa ja Eesti on omavahel tihedas koostöös. Iirimaa (Éire) tunnustas Eesti Vabariiki 27. augustil 1991. a, millele järgnes 10. septembril 1991 riikide diplomaatiliste suhete sõlmimine. Iiri suursaadik Eestis on Frank Flood (2014) ja Eesti suursaadik Iirimaal on Kristi Karelsohn (alates 2014) (Eesti suursaatkond Dublinis... 2016). Eesti ja Iirimaa vahel kehtivad ka Viisavabadusleping, Tulu- ja kapitalimaksuga topeltmaksustamise vältimise ning maksudest hoidumise tõkestamise leping ning Kultuuriekspertide vahetamise kokkulepe (*ibid.*).

Iirieestlased on omavahel erinevate projektide ja ühiste ettevõtmiste kaudu tihedalt seotud. 2012. aastal loodi Eesti Kultuuri- ja Spordiselts, mille egiidi all alustas tööd ka Eesti Kool Iirimaal, kus kord kuus toimuvad eesti keele, käsitöö ja muusikaõpetuse tunnid Eesti perede lastele. Lisaks tegutseb Dublinis eesti naiste rahvatantsuansambel Iirised ning projektipõhiselt saab kokku ka Eesti koor. (Lisaks Iirimaa pealinnas Dublinis toimuvatele üritustele asutati 2009. aastal Corki Eesti Pereselts Üheskoos, kuhu kuuluvad Corki piirkonnas elavad eesti perekonnad. 2013. aastal avati sealsamas ka Corki Eesti Kool. (*Ibid.*)

Eelnevad peatükid olid olulised minu uurimistöö tausta avamiseks. Käesoleva teoreetilise osa põhjal on võimalik paremini mõista väliseestlaste situatsiooni erinevates ajalooetappides ning mõista järgnevas praktilises osas kasutatavad termineid.

3. Metoodika ja valim

Metoodika peatükk annab ülevaate uuritavatest, uurimismeetodist ja kasutatud andmeanalüüsi põhimõttest. Järgnevalt kirjeldan lühidalt küsimustiku eesmärgi ning toon välja selle koostamise põhimõtted.

3.1. Meetodi valik ja valimi koostamise põhimõtted

Uurimisprobleemi lahendamiseks koostas ankeetküsimustiku (Lisa 1), mille saatsin laiali elektrooniliselt, st panin üles interneti uurimiskeskonda docs.google.com ning jagasin seda veebilehel Facebook grupis nimega “Eestlased Irimaal”. Eesmärk oli koguda võimalikult palju andmeid üldise tendentsi näitamiseks ning antud situatsioonis kõige laiema ülevaate saamiseks. Kuna küsitletavate juurde kohale sõita polnud võimalik, välistasin intervjuu ja otsustasingi elektroonilise ankeetküsitluse kasuks. Valimi koostas mugavusvalimi põhimõtteid järgides. Mugavusvalimisse kaasatakse liikmeid uurijale kergesti kättesaadavate huvialuste hulgast, lähtutakse lihtsa kättesaadavuse, leitavuse või uuritavate koostöövalmiduse põhimõttest. Mugavusvalim ei ole kavandatud metoodiliselt, eesmärgipäraselt ega strateegiliselt. (Õunapuu 2014, lk 144) Arvestades asjaolu, et suure osaga vastanutest on olemas uurimusele eelnev isiklik kontakt olid valimi liikmed väga koostööaltid ning uuritavaid polnud raske leida ja nende käest informatsiooni koguda.

Küsimustikus oli nii valikvastustega kui ka avatud küsimusi. Avatud küsimused annavad vastajatele võimaluse oma suhtumisi või käitumiste tagamaid paremini selgitada. Andmete kogumine toimus ajavahemikul 10.04.2016- 16.04.2016. Töö aluseks olev ankeetküsitlus on ära toodud lisas 1. Uuritavatele esitatud küsimused on jaotatud kahte alagruppi:

- 1) üldandmeid puudutavad küsimused (sugu, vanus, haridustase, sünnikoht, Irimaal elatud aastad) (Küsimused 1.-6.)
- 2) väljavaateid, eelistusi ja harjumusi käsitlevad küsimused (Irimaale kolimise põhjus, kodumaale tagasi kolimise/mitte kolimise soov, rahvusliku identiteedi säilitamise viisid, Eesti muusika tähtsus, rahvuskaaslastega ühistegevustes osalemise tähtsus jne) (Küsimused 7.-21.)

3.2. Andmetöötlus

Ankeetküsitluse vastuste analüüsimiseks teostasin kvalitatiivse sisuanalüüsi, täpsemalt tavapärase ja summeeriva sisuanalüüsi. Meriliis Laherand (2008, lk 290) defineerib kvalitatiivselt sisuanalüüsi toetudes Hsiehile & Shannonile (2005) kui uurimismeetodit, mida rakendatakse andmete sisu objektiivseks tõlgendamiseks süstemaatilise liigendamisprotsessi ning teemade või mustrite kindlakstegemise abil. Selles töös kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi järgmiselt. Esiteks lugesin laekunud vastused põhjalikult läbi ning koondasin tulemused järelduse peatükis vastava uurimusküsimuse alapeatüki alla. Valikvastustega küsimuste puhul tõin protsentuaalselt välja iga vastusevariandi sageduse ning avatud küsimuste puhul koondasin sarnase tähendusega tekstiosad vastavate kategooriate alla. Näiteks kui ühistegevusest toodi välja volbritule, jaanipäeva ja jõulude tähistamise, koondasin need kokku ühiste tähtpäevade tähistamise alla. Parema loetavuse huvides toimetasin tsiteeritud tekstid ka keeleliselt korrektsemaks (suur- ja väike algustäht, trükivead jne). Nii oli võimalik edasist uurimiskäiku süsteemsemalt läbi viia.

Pärast antud küsimustikust selgunud uurimistulemuste koondamist ja toimetamist võrdlesin saadud vastuseid teooria osas välja toodud varasemate uurimustega järelduste tegemiseks. Sarnasuste ja selgete vasturääkivuste puhul tõin tulemused veelkord esile ning pakkusin välja tulnud kokkupuutepunktidele võimalikke põhjuseid.

Kõigis uurimisetappides lähtusin kvalitatiivse andmeanalüüsi paindlikkusest, säilitades seejuures objektiivsust, ja kohandasin analüüsimeetodeid ning lähenemisi vastavalt küsitlusest saadud andmestikule.

3.3. Uuritavad ja uurimiskontingendi kirjeldus

Eesti kodanikke elab Iirimaal hinnanguliselt umbes 3000 (Eesti suursaatkond Dublinis...2016). Suur osa neist on kättesaadavad veebilehel Facebook grupis nimega “Eestlased Iirimaal”, kus on 1187 liiget. Küsimustikule vastas 73 inimest, kellest 81% olid naissoost ning 19% meessoost. Suurim osa vastajaid, 48% oli vanuses 31-40 aastat, 21% kuulusid 21-30 vanusegruppi, 17% 51-50 vanusegruppi, 11% 51-60 vanusegruppi, 3% oli 60+ ning vaid üks vastaja, 1% oli 20 aastane või noorem. Peaaegu pooled (45%) vastanutest olid

kõrgharidusega, ning kutse- või keskharidusega inimesed moodustasid ülejäänud poole. Peaaegu kõik vastanutest (97%) olid sündinud Eestis ning vaid 3% mujal. Veidi alla poole vastajatest (47%) märkis Iirimaale kolimise põhjuseks kõrgema palga, mis langeb kokku teooria osas esitatud väitega, et valik võõrsile siirdumise kasuks ei sünni tavaliselt soovist kodumaast ja rahvuskaaslastest eralduda, vaid see tehakse enamasti ainelise viletsuse tõttu või kiirema majandusliku edasijõudmise lootuses (vt alapeatükk 1.1). 41% vastanutest märkis elukohavahetuse põhjuseks maailmapildi avardamisese soovi. Praeguseks on suur osa vastanuid (43%) Iirimaal elanud 11-15 aastat. Küsitletutest ükski ei ole Iirimaal elanud üle 25 aasta.

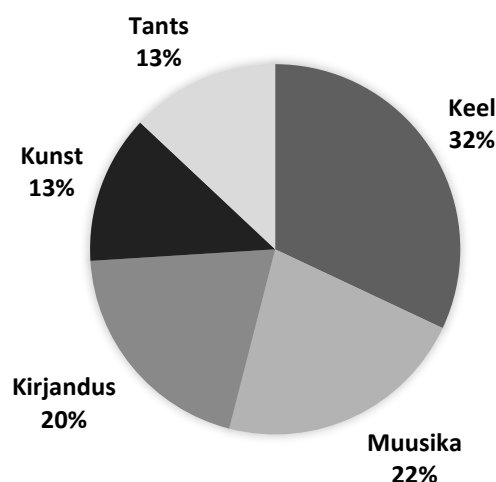
4. Uuringu tulemused ja järeldused

Antud peatükis avaldan vastajatelt saadud tulemused. Esmalt toon välja uurimuse tulemused uurimisküsimustest lähtudes, kuna soovin esitada vastajate arusaamad üldistatult ja struktureeritult. Seejärel ühendan käesoleva uurimistöö ja varasemate uurimuste tulemused järelduste alapeatükis. Uurimistulemusi illustreerivad ka keeleliselt toimetatud tsitaadid ankeetküsitlustest, mis on esitatud sulgudes, kaldkirjas.

4.1. Rahvusliku identiteedi säilitamine Iirimaal elades

Antud alapeatükis toon välja küsimuste 7-12 ning 14-15 (vt Lisa 1) vastuste tulemused ja analüüsi.

Joonis 1 Oluliseks peetavad eesti kultuuri osad

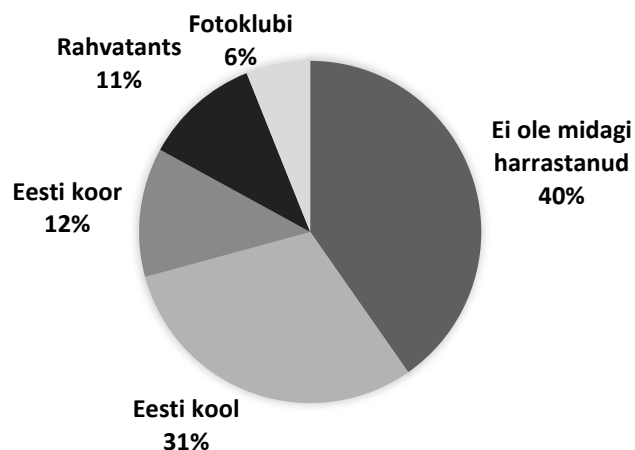

Valdav osa (82%) vastanutest peab oluliseks eesti kultuuriga tegelemist väljaspool Eestit elades. Eesti kultuuriga tegelemisest peeti kõige olulisemaks osaks eesti keele aktiivset praktiseerimist nii vastanute endi kui ka nende laste seas (vt Joonis 1). Tähtsusest teisel kohal on muusika ning neile järgnevad vähema enamusega kirjandus, kunst ja tants. On märgata, et erinevate kultuuri osade tähtsustamises ei ole ühelgi valdkonnal suurt edumaad, vaid üldpildis väärib iga aspekt välja toomist. Lisaks hinnangulisele tähtsaks pidamisele toovadki iirieestlased enda igapäevases elustiilis rahvusliku identiteedi hoidmise harjumustest esile just eesti keele (81%). Suur osa püüab eestlust säilitada teiste eestlastega pidevalt suheldes (69%)

ning praktikas peavad paljud tähtsaks ka eesti toidu (62%) valmistamist ja tarbimist. Lisaks toodi vähearvulisemalt identiteedi säilitamise väljunditest välja ka näiteks „Eesti Kool Iirimaal“(2), „Rahvatants“ (2), „Eesti muusika“ (2), „Eesti filmid“ (2) „Eestikeelsed raamatud“ (2), „Saun“, „Eestiga seotud üritused“, „Eesti ajalool põhinev kunst“, „Eesti rahvuslik käsitöö, kirikindad“, „Teeme Ära meeskonda kuulumine“. Selgub, et vastanud on teadlikud oma rahvuslikust identiteedi hoidmise tähtsusest ning püüavad seda ka vastavalt säilitada.

Vastanute harjumustes enda rahvuskaaslastega, va. pereliikmetega läbi käimisel on suuri erinevusi. 41% vastanutest saab teiste eestlastega kokku 1-4 korda nädalas, 25% vastanutest paar korda kuus ning 16% lausa igapäevaselt. See näitab, et eestlased on teadlikud oma diasporaa teistest esindajatest ning püüavad nendega üsnagi aktiivselt kontakti hoida, sest vaid 18% kohtub rahvuskaaslastega kord kuus või harvem.

Joonis 2 Iirimaal elavate eestlaste ühistegevused teiste eestlastega

Küsimusele, milliseid tegevusi olete harrastanud koos teiste eestlastega Iirimaal elades, vastas veidi alla poole (40%), et ei ole midagi harrastanud. Ülejäänute seas, kes on ühistegevustes osalenud, on kõige populaarsem Eesti kooli tegevusest osa võtmine, kolmandal kohal Eesti koori töös osalemine ning neile järgnevad vähema enamusega rahvatants ja fotoklubi, milledest viimane koondab enda alla fotograafiahuvilised eestlased. On kummaline, et nii suur osa vastanutest väidab, et pole ühistegevustest osa võtnud, kuigi järgnevates küsimustes toob nii mõnigi välja mõne ühistegevuse, näiteks Eesti külalisesinejate kontsertidel käimise.

Põhjendusteks, miks ei soovita eestlaste ühistegevustest osa võtta on valdavalt huvi- ja ajapuudus.

Koostegevusest toodi avatud küsimustes välja veel ka ühiste riiklike tähtpäevade (volbrituli, jaanipäev, jõulud) tähistamine (8), ühiste matkade/ piknikute/ väljasõitude ette võtmine (5), eesti muusikute kontsertide külastamine (3), sportimine (võrkpall, korvpall, jalgpall, piljard) (3) ja ka saun (2).

Üle poole vastanutest (52%) soovib kunagi kodumaale tagasi kolida. Eestisse tagasi kolimise plaani põhjuseks töid paljud vastanud kodumaal ees ootavad pereliikmed või kuivema kliima. Iirimaale jäämise põhjuseks toodi välja, et Iirimaast on kujunenud nende kodu (*“Minu kodumaa on Eesti aga mu kodu on Iirimaa”*).

Kirjeldatud tulemustest võib esimese uurimusküsimuse „Kas ja kuidas säilitavad eestlased Iirimaal elades oma rahvuslikku identiteeti?“ vastuseks tuua, et iirieestlased peavad enda rahvusliku identiteedi säilitamist tähtsaks ning kasutavad selleks väga mitmeid tegevusi. Tähtsaimaks peetakse eesti keele kasutamist ja teiste eestlastega suhtlemist, mille järel teisel kohal on muusikaga seotud tegevustes osalemine (tähtpäevad, kontserdid, koor, rahvatants, Eesti kool Iirimaal) ning kirjandus ja kunst.

4.2. Rahvusega seotud muusikaliste tegevuste tähtsustamine

Antud alapeatükis toon välja küsimuste 13 ning 16-21 (vt Lisa 1) vastuste tulemused ja analüüsi. Antud küsimustega püüdsin välja selgitada vastajate hinnanguid muusika olulisusele nende rahvusliku identiteedi säilitamises.

Eesti muusika on Iirimaal elavate eestlaste jaoks valdavalt oluline. Veidi alla poole vastanutest (30), väljendas suurt sümpaatiat (*„Meeldiv kuulata laule emakeeles“*, *„Kodune, kuulan endiselt iga päev“*, *„Kõige väljendusrikkam, hingelähedasem“*, *„Eesti muusika on üks eesti kultuuri alustalasid“*, *„Arvan, et eesti muusika on oluline kultuuri osa ning selle arendamine ja hoidmine on ka kultuuri hoidmine“*, *„Ikkagi omane“*). Väideti ka (15), et Eesti muusika on neile väga oluline, lausa lahutamatu osa (*„Heal ja inspireerival muusikal on hingele miskit anda ja tekitab uhkustunnet, et meil on üks päritolumaa.“*, *„Väga suur, olen ise palju muusikaga tegelenud“*). Mitmed vastajad (9) märkisid, et Eesti muusika on neile

nostalgiline („*Kuulan vahel vanu laule*“, „*Emakeelsed laulud on ilusad ja meenutavad lapsepõlve ja teismelise aastaid*“, „*Suurepärane on kuulata seda siin kaugel, toob esile häid mälestusi*“, „*Vahel kuulan mõnd vana tegijat, naiteks Dagöt*“). Enda jaoks vähetähtsaks pidas muusikat 6 vastajat ning täiesti ebaoluliseks samuti 6 vastajat.

Mitmed vastanutest märkisid ära, et on uhked eriti Eesti klassikalise muusika üle (7) ja täpsemalt Arvo Pärdi muusika üle (3), kuid popmuusika ja Eesti kaasaegse muusika suhtes väljendati mitmel korral rahulolematust. („*Uue muusikaga pole kursis ja mõned kokkupuuted on olnud valdavalt ebameeldivad.*“, „*Ei meeldi kahjuks eesti popmuusika*“, „*Raske on välismaal elades olla kursis Eesti alternatiivmuusikaga, kuna pole aega seda otsida ja popmuusika ei meeldi.*“). See võib tuleneda sellest, et Eesti popmuusikutest paljud ei ole teinud oma läbimurret rahvusvahelisel areenil, kuid Arvo Pärdi muusika on hinnatud ülemaailmselt. Iiricestlaste puhul võib rolli mängida ka eesti popmuusika võrdlemine iiri omaga, mis annab edumaa iirlastele, kelle popmuusika on tihedalt seotud USA muusikatööstusega ja seega omab rahvusvahelisel areenil suuremat läbilöögivõimet.

Lemmikmälestusena seoses Eesti muusikaga toovad paljud (22) vastajad välja laulupeod ja koorilaulu („*Aeg, mil me Eesti vabaks laulsime*“, „*Öölaulupidu 1988 a. juunis, Tallinnas. Käed hakkavad värisema, kui sellele tagasi mõtlen*“, „*Meenutused öölaulupeost teevad siiani õnnelikuks*“, „*See on imeline tunne, kui kui kõik laulavad ühest suust laule kaasa.*“, „*Trammis koos laulmine*“).

Siiski selgus küsitlusest, et enamus vastanutest (69%) ei külasta Iirimaa elades Eestis toimuvaid laulu-ja tantsupidusid. Mittekülastamise põhjuseks on märgitud huvipuudus (7), ajapuudus (6), töö (5), kulukus (2) („*ainult selleks kohale minna on liiga kallis*“, „*Väga Kallis kogu perega reisimine Eestisse*“). Laulupeo külastamise põhjustest toodi välja samaaegselt lähedaste inimeste külastamise võimalus (4) („*Pere, sõbrad Eestis*“, „*Kõik kodused võtavad erinevate kooridega osa*) ning rahvusliku identiteedi kinnitamise võimalus (11) („*See on võimalus olla osa Eestist ja ainulaadne üritus maailmas*“, „*Üks rahvuse tähtsamaid osi*“, „*Tahtsin näidata iirlasest elukaaslasele, mis on olulisemas sündmused eesti elus*“, „*Et nautida seda ühtsust*“, „*Laulu-ja tantsupidu on lihtsalt selline üritus mida peab külastama, kui oled eestlane*“, „*See on juba vanemate ja vanavanemate poolt sisse kasvatatud (eesti)meelsus.*“, „*Traditsioon juba kooliajast*“, „*Eestluse osa*“). Siit võib järeldada, et

laulupeo külastamine pakub paljudele iirieestlastele võimaluse kinnitada enda rahvuslikku identiteeti eestlasena ning tekitab ühtekuuluvustunnet kodumaal elavate rahvuskaaslastega.

Teisel kohal lemmikmälestustest seoses eesti muusikaga on erinevate Eesti artistide (Mari Pokinen, Olav Ehala, Jam, Meie Mees (3), Ott Lepland, Liisi Koikson, Vennaskond, Singer Vinger, Nexus, Villu Veski, Ivo Linna, Ruja, Terminaator, Järvi dirigeerimas Berliini Sümfooniaorkestrit) kontserdid Iirimaal (15 märget). Uuringust selgub, et Iirimaal olles on üle poole vastatutest (53%) vastanutest käinud Eesti külalisesinejate kontsertidel. Ka need, kes väidavad, et ei ole Iirimaal olles teiste eestlastega ühtegi ühistegevust harrastanud. Välja toodud külastustest populaarsemad on Meie mees (9), Singer Vinger (8), Vallatud Vestid (8), Metsatöll (6), Liisi Koikson (5), Doris Kareva & Robert Jürjental (3), Arvo Pärt (3) (pärast kontserti temaga kohtumine) (3). 3 vastajat väljendasid ka rahulolematust Vallatud Vestide kontserti suhtes (*„jube kontsert, pettumus“*). Kolmandal kohal lemmikmälestusest on erinevad festivalid, üritused, saated (5 vastanut) (näiteks Viljandi Folk, Lohusalu tantsuõhtud, Simmanid, Jaanipäevad, Kaks takti ette, Eesti laul) ning Tantsupidu (3 vastanut).

Üle poole vastanutest (56%) leidsid, et muusikatund Iirimaa Eesti koolis on oluline rahvusliku identiteedi säilitamiseks (*„Annab lastele võimaluse teiste eesti eakaaslastega ühiseks tegevuseks, julgustab eesti keeles enese väljendamist“*, *„Muusikal ja keelel on väga oluline seos ja ka keeleõpe või säilitamine on oluliselt lihtsam kasutades muusikalisi vahendeid“*), 15% leiab, et see on vaid lõbus ajaviide ning 10% peab seda heaks vaid muusikalise võimekuse parandamiseks. Vastati ka, et puudub kogemus ja seos Eesti Kooliga (5), või peeti sama tähtsaks kui keeletundi (2). Paaril korral kommenteeriti ka, et see on väga tähtis (4).

Teise uurimusküsimuse „Mil määral tähtsustavad iirieestlased oma rahvusega seotud muusikalisi tegevusi?“ vastuseks saab eelpool toodud tulemuste põhjal tuua, et muusikalised tegevused on neile olulised. Eesti muusika tekitab paljude vastanute seas kokkukuuluvustunde kodumaaga ning toob esile sooje mälestusi. Ka Eesti artistide kontsertide arvukas külastamine ning muusikatunni tähtsustamine annavad alust arvata, et iirieestlased väärtustavad oma rahvusega seotud muusikalisi tegevusi suurel määral.

4.3. Järeldused

Järgnevas peatükis seon esimeses kolmes peatükis avaldatu uurimistulemustega. Küsitluse tulemustest järeldan, et muusika mängib iirieestlaste jaoks suurt rolli, sest see seob neid kodumaal asuvate eestlastega ning annab võimaluse erinevateks ühistegevusteks.

Uuringu tulemused Iirimaale kolimise põhjustest kinnitasid Ea Janseni (1999) Reimo Raagi (2001) andmeid, et valik võõrsile siirdumise kasuks ei sünni tavaliselt soovist kodumaast ja rahvuskaaslastest eralduda, vaid see tehakse enamasti ainelise viletsuse tõttu või kiirema majandusliku edasijõudmise lootuses, ka perekondlikku või poliitilist laadi põhjustel. Minu valimist peaaegu pool toob Iirimaale kolimise põhjuseks kõrgema palga, mis vastab täpselt väljatoodud väitele. Samal ajal tuli huvitava faktina välja, et paljud inimesed vastasid ka, et elukohavahetus tehti maailmapildi avardamiseks, mis viitab sellele, et eestlastes on olemas huvi teiste kultuuride vastu ning soov neid tundma õppida.

Valdavalt säilitavad antud uuringu alusel iirieestlased enda rahvuslikku identiteeti eesti keele kaudu (81%). See kattub ka mitmete autorite seisukohtadega (Laar 1990; Kirch 2002; Kulu 1992; Realo 2016), kes viitavad eesti keelele kui väikerahvuse esindajate, eestlaste ühele olulisemale identiteedikomponendile. Suur enamus neist, kes peavad rahvusliku identiteedi säilitamist oluliseks, töid praktikas välja igapäevase eesti keelega tegelemise. Olulisuselt teisele kohale tuli muusika ning neile järgnesid kirjandus, kunst ja tants. Kui näiteks kanadaeestlastel edestab muusika kui ühendav jõud kindlalt kirjasõna (Ojamaa & Valk 2008), siis iirieestlaste jaoks on muusika väga oluline, kuid ühendava jõuna on suurim roll siiski eesti keelel ja selle kasutamisel suhtluses. Siit tuleb välja erinevus Ojamaa ja Valgu uurimusega kanadaeestlaste peal. Kuigi kuna vastajate protsent, kes võtab pidevalt osa Eesti muusikute kontsertidest ja muusikaga seotud ühistegevustest on samuti märkimisväärselt suur, võib siiski väita, et muusika on ikkagi iirieestlaste jaoks väga oluline.

Tuginedes eelnevalt viidatud (vt alapeatükk 1.2) Folkestadi (2002) teooriale muusika rollist rahvusliku identiteedi kujundamisel tuli käesolevas uuringus välja, et Iirimaal elavatel eestlaste jaoks on Eesti muusika valdavalt väga oluline ja seda just grupisisese vaatenurga poolest. Palju toodi välja uhkustunnet klassikalise muusika suhtes ning ühtekuuluvustunnet kodumaal elava rahvaga, mis tekib, kui meenutada eesti muusikaga seotud mälestusi või

kuulda eestikeelset või Eestist pärit muusikute loomingut. Vähetähtsaks või täiesti ebaoluliseks pidas Eesti muusikat enda jaoks vaid 9% vastanutest, mis moodustab üldpildist väga väikse osa.

Lemmikmälestustest seoses Eesti muusikaga on esimesel kohal laulupidu ning neile järgnevad Eesti muusikute kontserdid. Kuigi Eestis toimuvaid laulu- ja tantsupidusid külastab vaid vähemuses olev osa vastanutest, jäi kõlama siiski see, et need, kes külastavad, teevad seda valdavalt rahvusliku identiteedi kinnitamise eesmärgil. Laulupeol osalemine kas esineja või külalisena aitab neil tunda end osana Eesti rahvast ja olla seotud kodumaaga. Seega võib järeldada, et laulupeol on siiski suur roll iirieestlaste rahvusliku identiteedi säilitamises.

Eesti kooli tööd ja muusikatunni tähtsust selles hinnatakse kõrgelt. Paljud toovad välja, et muusikatund on oluline, sest muusikal ja keelel on oluline seos ning selle kaudu on tugi nii keeleõppel kui ka muidu teiste eestlastega sotsialiseerumisel. Muusikatunni tähtsustamist kinnitab asjaolu, et üle poole vastanutest (56%) leidsid, et muusikatund Iirimaa Eestis koolis on oluline rahvusliku identiteedi säilitamiseks.

Veidi alla poole vastanutest väitis ankeetküsitluse esimeses pooles, et ei ole Iirimaa elades teiste eestlastega ühtegi ühistegevust harrastanud. Siin võime kõnelda Raagi (2001) järgi peite-eestlusest ehk siis sellest, kui keskendutakse karjäärile või perele ning jäädakse ajutiselt või permanentselt rahvusgrupist kõrvale (2001, lk 187). Nii suur protsent ilmutab küll esialgu iirieestlaste passiivsust ühistegevustest osa võtmisele ja võiks väita, et tegemist on peite-eestlusega, kuid lähemal vaatlusel selgub, et paljud vastajad pole esialgu ühistegevusteks pidanud näiteks ühiseid tähtpäevade tähistamisi ning kontserdikülastusi.

Raagi (2001, lk 177) välja toodud neljast põhilisest suhtumisest ja tegevusjoonest uuel asukohamaal, milleks on integratsioon, separatsioon, assimilatsioon ning marginalisatsioon on iirieestlased valdavalt integreerunud, kes uue asukohamaa lojaalsete elanikena ja selle kultuuri sisseelanutena ei ole hüljanud eesti pärandit. Uuringust selgus, et iirieestlased tähtsustavad ühistegevusi ning Eesti kultuuri säilitamist välismaal elades, sest valdav osa, (82%) vastanutest leidis, et on oluline tegeleda Eesti kultuuriga väljaspool Eestit elades.

Uurimisprobleemi „Kui suur on muusika roll Iirimaa elavate eestlaste rahvusliku identiteedi säilitamises?“ vastuseks võib minu valimi põhjal kõike eelpool toodud arvesse võttes tuua, et

muusikal on märkimisväärne roll. Muusikal on võime siduda neid kokku teiste eestlastega lirmaal elades (Eesti koor, kontserdid, rahvatants, Eesti kool), kuid ka kodumaal elavate rahvuskaaslastega (laulupidu, ühised mälestused).

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö aineks on rahvuslik identiteet ning selle säilitamine muusika kaudu teises kultuurikeskkonnas Iirimaa Eesti kogukonna näitel. Töö eesmärgiks oli uurida, kuidas säilitavad Iirimaa elavad eestlased muusika kaudu oma rahvuslikku identiteeti. Eesmärgi täitmiseks püstitati kaks põhilist uurimisküsimust, millest esimene käsitles Iirimaa elades eestluse säilitamist ning teine rahvusega seotud muusikaliste tegevuste tähtsustamist.

Bakalaureusetöö probleemiks oli: Kui suur on muusika roll Iirimaa elavate eestlaste rahvusliku identiteedi säilitamises? Selle lahendamiseks viisin ajavahemikus 10.04.2016-16.04.2016 läbi ankeetküsitluse. Uuringus osales 73 inimest, kes on rahvuselt eestlased ning elavad või on elanud Iirimaa.

Uurimistulemustest selgus, et muusikal on täita märkimisväärne roll iirieestlaste rahvusliku identiteedi säilitamises. Muusikal on võime siduda kokku diasporaa liikmeid üksteisega, eristudes asumaa rahvast ning see annab võimaluse kontakteeruda ka kodumaal elavate rahvuskaaslastega.

Vastajate hinnangutest selgub, et Eesti muusikat tähtsustatakse kõrgelt. Palju toodi välja uhkustunnet klassikalise muusika suhtes ning ühtekuuluvustunnet kodumaal elava rahvaga, mis tekib, kui meenutada Eesti muusikaga seotud mälestusi või kuulda eestikeelset või Eestist pärit muusikute loomingut. Eesti muusikat pidas enda jaoks tähtsaks 91% vastanutest. Lemmikmälestustest seoses Eesti muusikaga on esimesel kohal laulupidu, mis jääb uurimusest kõlama kui üks tugevaimaid rahvusliku identiteedi kinnitajaid. Siiski külastab Eestis toimuvaid laulu-ja tantsupidusid vaid vähemad kui pooled vastanutest. Muusikatundi Iirimaa Eesti koolis peetakse valdavalt oluliseks lisaks muusikaliste võimete arendamisele ka rahvusliku identiteedi säilitamisel.

Antud uurimistöö edasise võimaliku suunana näen iirieestlaste ja teiste väliseestlaste seas teadlikkuse tõstmist ühistevõimete olulisusest. See võib olla ka pilootuurimuseks suuremamahulisemaks iirieestlaste diasporaad käsitlevale uuringule. Kindlasti saaks uurida ka teiste rahvuste diasporaasid Iirimaa ning võrrelda neid iirieestlaste tulemustega või iirieestlaste tulemusi teistel maadel elavate eestlaste omadega.

Summary

The main subject of this bachelor's thesis is the national identity and its' preservation through music in another cultural environment at the example of Estonian community in Ireland. Based on my personal experience with the diasporas of Estonians living in Denmark and Ireland, I realised that many of them, living in another culture, still value their national identity through various activities, many of them being related to music.

The purpose of this thesis is to research how Estonians maintain their national identity through music while living in Ireland. The main question was how big the role of music in the preservation of national identity according to the Estonians living in Ireland is. My main focus on the research was based on the questions: 1) Whether or not and how do Estonians maintain their national identity in Ireland? 2) How much do Estonians in Ireland value musical activities related to their nationality?

The method used to collect the data and to answer these questions was a survey research. I conducted a survey from 10.04.2016- 16.04.2016 among 72 Estonians, who live or have lived in Ireland.

The data revealed that Estonians really value activities and time spent with other people from their ethnic group. As the majority values the importance of Estonian language, the importance of music is also really highly rated. Many of the surveyed felt proud of the classical musicians from Estonia and feel connected to the Estonians living in their homeland whenever they recall the music-related memories or hear the pieces of music created by other Estonians. Estonian music was rated as 'important' by 91% of the participants, the favorite memory related to Estonian music being related to the Song Festival or with the concerts of people from Estonia. Nevertheless, less than half of them come to celebrate the festival nowadays. The music lesson in the Estonian school in Ireland is valued to be an important part of the preservation of the national identity of the respondents' children. All in all, the role of music in the preservation of national identity is highly valued and plays a big part in the respondents' life.

Kasutatud kirjandus

[EKSS] Eesti keele seletav sõnaraamat. Eki.ee koduleht. <http://www.eki.ee/dict/ekss/>, (20.01.2016)

12 KUSIMUST. 2016. *Tosin küsimust Eesti kohta*. Balti Filmi- ja Meediakooli ning Eesti Instituudi ühisprojekt. <http://www.12kusimust.ee/questions/miks-kutsutakse-eestlasi-laulurahvaks/> (19.04.2016)

Bohlman, P. V. 2003. *Music and Culture: Historiographies of disjuncture*. – The Cultural Study of Music: A Critical Introduction. Eds. Martin Clayton, Trevor Herbert, Richard Middleton. New York: Routledge, lk. 45-56

Bohlman, P. V. 2004. *The Music of European Nationalism: Cultural Identity and Modern History*. (ABC-CLIO World Music Series)

ESTEMB. 2016. Eesti suursaatkond Dublinis. s.a. <http://www.estemb.ie/> (8.03.2016)

ESTONICA. 2016. Entsüklopeedia Eestist. Eesti vabadussõda. s.a. http://www.estonica.org/et/Ajalugu/1914-1920_Esimene_maailmas%C3%B5da_ja_Eesti_iseseisvumine/Eesti_Vabaduss%C3%B5da/ (15.03.2016)

Folkestad, G. 2002. *National identity and music*. – Musical identities. Edited by Raymond A.R. Macdonald, David J. Hargreaves, Dorothy Miell. New York: Oxford University Press Inc., lk 151-161

Gibbon, J. M. 1939. *Canadian Mosaic. The Making of a Northern Nation*. London. <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:104295>

Hirvesoo, A. 1996. *Kõik ilmalaanet laiali: lugu Eesti pagulasmuusikutest*. Tallinn: AS KUPAR 1996

Jansen, E. 1999. *Eestlus*. – Eesti rahvaste raamat 1999, Koostaja Jüri Viikberg, lk 160-169. Tallinn: Eesti entsüklopeediakirjastus

Kirch, M. 2002. *Eesti ja Euroopa identiteet*. – Eesti ja eestlased võrdlevas perspektiivis. Kultuuridevahelisi uurimusi 20. sajandi lõpust. Koostaja A. Valk. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2002 lk 87- 101

Kulu, H. 1992. *Eestlased maailmas. Ülevaade arvukusest ja paiknemisest*. Tartu: TÜ trükikoda

Käpp, T., Parder, M.-L., Pisuke-Roos, T., Sutrop, M., Volberg, M. (koost ja toim) 2013. *Eesti udest – sisse, välja. Kõned, artiklid, esseed*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Laar, K.-A. 1990. *Estonian Ethnic Identity: Language Maintenance and Shift*. // Journal of Baltic Studies XXI, no.3, lk 239-258.

Labi, K., Ojamaa, T. 2007. *Natsioon, natsionalism ja muusika: Eesti juhtum*. – Akadeemia nr. 11, lk 2343–2369.

Laherand, M.-L. 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Infotrükk.

Lippus, U. 2002. *Rahvuslikkuse idee ja eesti muusika 20. sajandi algupoolel*. Tallinn: AS Pakett trükikoda

LIVINGINIRELAND. 2016. Integreerumise internetikeskkond Iirimaal elavatele migrantidele, http://www.livinginireland.ie/en/culture_society/a_brief_history_of_ireland/ (08.03.2016)

Marttila, R. 2012. *Valik fakte Eesti muusikaloost 1939- 1956*. Tallinn: Tranquillo OÜ

Ojakäär, V. 2000. *Vaibunud viiside kaja: Eesti levimuusika ajaloost 1*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus

Ojakäär, V. 2008. *Sirp ja saksofon: Eesti levimuusika ajaloost 3*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo

Ojamaa, T., Karu-Kletter, K. 2014. *Diasporaa-eestlaste enesekuvand muutuvast maailmas*. – Methis. 2014, nr 13, lk 173- 196

Ojamaa, T., Valk, A. 2008. *Pilootuurimus kanadaeestlaste etnilise identiteedi ja muusika seostest*. Labi, Kanni (Toim.). Paar sammukest XXIV. Eesti Kirjandusmuuseumi aastaraamat 2007 (59–86). Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum.

Ojamaa, T., Valk, A. 2011. *Identiteedist ja selle muutumisest väliseesti ühiskonnas*. – Rahvuslik Kontakt, nr 4, lk 21–27. [E-artikkel] file:///C:/Users/Mari/Documents/T%C3%9C%20VKA/Baka%20t%C3%B6%C3%B6/Fail_kontakt.pdf (16.02.2016)

PALK.CREW. 2016. Palga ja maksude kalkulaator. Palgakalkulaator 2016 <http://palk.crew.ee/> (15.03.2016)

Põldmäe, R. 1969. *Esimene Eesti üldlaulupidu*. Tallinn: Eesti raamat

Raag, R. 2001. *Läänes elavate eestlaste rahvuslik identiteet ja kultuur 1944-1991*. – Eesti identiteet ja iseseisvus. Koostaja A. Bertricaud, Tallinn: Avita, 2001, lk 177-191

Realo, A. 2015. *Kes on õige eestlane?* Postimees. 1.aprill 2016. <http://arvamus.postimees.ee/3637409/anu-realo-kes-on-oige-eestlane> (19.04.2016)

SA.LAULUPIDU. 2016 Eesti laulu- ja tantsupeo SA. <http://sa.laulupidu.ee/unesco/> (14.04.2016)

Shuval, J. 2000. *Diaspora Migration: Definitional Ambiguities and a Theoretical Paradigm*. – International Migration, No. 38, lk 41–56. DOI: <http://dx.doi.org/10.1111/1468-2435.00127>

Tamm, M. 1999. *Muistne vabadusvõitlus on lõppenud*. – Vikerraar 1999, nr 5-6, lk 178

Tamm, M. 2003. *Monumentaalne ajalugu. Mida me mäletame Eesti ajaloost?* – Vikerraar 2003, nr 10-11, lk 60-68

Tammaru, T., Eamets, R. 2014/2015. *Nüüdisaegne väljaränne: ulatus, põhjused ja mõjud Eesti arengule*. – Eesti inimarengu aruanne 2014/2015. Lõksudest välja? Väljaandja: SA Eesti Koostöö Kogu. Tallinn, 2015, lk 109-117

Tiit, E.-M. 2011. *Eesti rahvastik. Viis põlvkonda ja kümme loendust*. Tallinn: Statistikaamet, Trükkitud Ofset OÜ

Uiga, U. 1976. *Kooritöö metoodika: loengukonspekt*. Tallinn: Eesti NSV Kõrgema ja Keskerihariduse Ministeerium

Õunapuu, L. 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. [E-õpik]
[http://hdl.handle.net/10062/36419_\(03.02.2016\)](http://hdl.handle.net/10062/36419_(03.02.2016))

LISAD

Lisa 1 Ankeetküsimustik

Tere,

Mina olen Mari Soone ning inspireerituna enda vahetussemestrist Iirimaal 2015. aasta sügisel koostan bakalaureuse tööd teemal "Rahvuslik identiteet ning selle säilitamine muusika kaudu teises kultuurikeskkonnas Iirimaa Eesti kogukonna näitel". Sellega seoses palun teil vastata järgnevale küsimustikule. Vastamisele kulub ~ 10 min.

Parimate soovidega,

Mari

1. Sugu

Naine

Mees

2. Vanus

20-aastane

21-30-aastane

31-40 aastane

41-50 aastane

51-60 aastane

60+

3. Haridustase

Põhiharidus

Keskharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

4. Sünnikoht

Eestis

Väljaspool Eestit

5. Mis põhjusel kolisite Iirimaale?

Kultuurikeskkonna vahetuse soov

Maailmapildi avardamiseks

Parem töökoht

Kõrgem palk

Perekondlikel põhjustel, elukaaslase leidmine

Muu:.....

6. Kui kaua olete Irimaal elanud?

0-5 aastat

6-10 aastat

11-15 aastat

15-20 aastat

21-25 aastat

26-30 aastat

30+ aastat

7. Kas plaanite kunagi tagasi kodumaale elama asuda?

Jah

Ei

8. Miks plaanite/ ei plaani kodumaale elama asuda?

9. Kui sageli olete kontaktis teiste Irimaal elavate eestlastega, kes pole teie pereliikmed?

Iga päev

3-4 korda nädalas

1 kord nädalas

Paar korda kuus

1 kord kuus

Paar korda aastas

10. Milliste tegevuste kaudu säilitate Irimaal elades eestlust?

Eesti toit

Eestlastega suhtlemine

Eesti keel

Eesti tähtpäevade tähistamine

Eesti raadiokanalite kuulamine

Eesti meediaga kursis olemine

Muu:.....

11. Kas teie arvates on oluline tegeleda eesti kultuuriga väljaspool Eestit elades?

Jah

Ei

12. Kui vastasite jah, siis milliste aspektidega on oluline tegeleda?

Muusika

Tants

Keel

Kirjandus

Kunst

Muu:...

13. Milline tähendus on teie jaoks Eesti muusikal?

14. Milliseid tegevusi olete harrastanud koos teiste eestlastega Iirimaal elades?

Koorilaul

Rahvatants

Eesti kool

Fotoklubi

Ei ole midagi harrastanud

Muu:....

15. Palun põhjendage, miks olete/ ei ole eelmises küsimuses nimetatud ühistegevustes osalenud?

16. Kas külastate Iirimaal elades endiselt Eestis toimuvaid laulu-ja tantsupidusid?

Jah

Ei

17. Miks külastate/ ei külasta?.....

18. Kui oluline on teie arvates muusikatund Iirimaa Eesti koolis?

Vaid lõbus ajaviide

Oluline vaid muusikalise võimekuse arendamiseks

Oluline rahvusliku identiteedi säilitamiseks

Muu:.....

19. Kas Iirimaal olete käinud Eesti külalisesinejate kontsertidel?

Jah

Ei

20. Kui jah, siis millistel?.....

21. Milline on teie lemmikmälestus seoses Eesti muusikaga?

Suur aitäh vastamast!

Kui soovite tagasisidet küsitluse tulemustest, kirjutage siia oma e-mail:

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mari Soone (sünnikuupäev: 20.10.1993),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Rahvuslik identiteet ning selle säilitamine muusika kaudu teises kultuurikeskkonnas Iirimaa Eesti kogukonna näitel“, mille juhendaja on Kadri Steinbach,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, **23.05.2016**